

Riv taushetsmuren

Jeg har akkurat avsluttet min andre turne for Den kulturelle skolesekken i Akershus med foredraget «Din seksualitet – en privatsak? En reise i seksualitetens kulturhistorie» for videregående skoler – og det har gitt endel refleksjoner og tanker jeg gjerne vil dele.

I videregående skole er seksualitet ikke spesifikt nevnt i læreplanene, men det kan inngå i f.eks. samfunnsfag og religion, om læreren legger opp til det. Når det gjelder seksualitetsundervisning, skal elevene være utlært etter ungdomsskolen. Derfor er seksualitet på timeplanen noe utenom det vanlige, og jeg opplever at både lærere og elever er spente.

Når jeg snakker om seksuelle skjellsord og trakassering, om ulike seksuelle uttrykk og sexobjektifisering, er det stille. Når jeg snakker om fallossteiner, nakenhet og porno er det endel, særlig yngre gutter, som ikke klarer å la være å kommentere til sidemannen. Når jeg holder fram en modell av klitoris er det toppen 1-2 elever av 90 som vet hva det er, og når jeg viser bilde av et par som har sex har jeg opplevd at jenter med fremmedkulturell bakgrunn skjuler ansiktet i hendene. Det er helt tydelig at temaet vekker følelser, og det er tydelig at de ikke er vant med å få temaet presentert på en så direkte måte på skolen.

Mitt foredrag handler om hvordan språket vi bruker påvirker vår seksualitet og vår livskvalitet, om hvordan vår seksualitet blir formet og manipulert – både av de som mener de vet hva som er best for deg, de som vil tjene penger på din seksualitet – og ikke minst hvordan vi, med våre ord og handlinger, er med å påvirke og forme samfunnets syn på seksualitet. Gjennom en rekke eksempler setter jeg deres seksualitet inn i en kulturhistorisk kontekst. For mange er nok dette en blanding av ny og kjent kunnskap, men vinklingen og sammensetningen er ny. «Jeg har aldri tenkt på det på den måten før!»

Det føles som om jeg kommer med en lyskaster, og lyser rundt i ulike kroker og kroker i et mørkt rom. Når timen er over slås lyskasteren av, og seksualiteten forsvinner inn i mørket igjen. Seksualitet er fortsatt et ikke-tema i vårt samfunn. De fleste lærere og elever er ikke komfortable med å snakke om det, de er usikre på hvilke ord de skal bruke, de har lite trening i å snakke om det. Det at noen elever helt tydelig har stor motstand mot temaet, og lærerne vet de kommer fra familier der alt som har med seksualitet å gjøre er tabu, gjør det ikke lettere.

Jeg mener vi fortsatt har en taushetsmur rundt seksualitet i vårt samfunn i dag. Joda, vi er omgitt av seksualitet, det tas opp i media og vi kan google oss til det meste. Men vi snakker likevel ikke om det! En norsk undersøkelse viste nylig at 30 % snakker aldri eller sjelden med partneren sin om seksualitet. Er det da sannsynlig de snakker med sine barn, eller andre? Vi kan snakke om de fleste ting som er viktig for vår livskvalitet; mat og helse, trening, barneoppdragelse, relasjoner, til og med følelser – men prøv å ta opp seksualitet i lunsjpausen eller i familieselskapet! De fleste tenker på seksualitet som noe privat, noe man ikke snakker om med enhver. Ja, slik er det for de fleste i Norge i dag. Det er ikke slik i alle kulturer, det har ikke vært slik til alle tider. Og har du tenkt på konsekvensen av denne holdningen? Det holder ikke som en gammel bekjent sa som kommentar til hva jeg jobbet med: «Jeg snakker aldri om det, så jeg har i alle fall ikke påvirket noen!»

Taushet snakker like høyt som tale, og bak taushetsmuren florerer myter og feilkunnskap, tabuer og skam. Vårt samfunn er gjennomsyret av sex-negative holdninger som skamming, prestasjonsfokus, kroppspress og sexobjektivering - i tillegg til en snever og heteronormativ framstilling av seksualiteten. Dette legger et stort press på ungdom i dag. Samtidig er seksualitet en viktig del av maktspeilet på skolen. Skjellsord som hore og homo hagler, jenter henger ut hverandre for utseendet på fitta, gutter kan åpent kommentere at det er mest digg å knulle med jenter som ikke vil, for mange er det verre å snakke om prevensjon før man har sex enn å kjøpe angrepille etterpå og alfaguttene selger rulling på russebusen mot en blowjob. Nei, dette er ikke hele bildet – men det er overskyggende og svært skadelig. Og det er alt for få ekte mennesker som snakker med ungdommen om dette, og kan bidra til å justere bildet og legge motvekter på skåla.

Lærerne ser konsekvensene; usikkerheten, aggresjonen, den likegyldige masken som tas på, den undertrykte smerten. Dagens status gavner ikke elevene, eller samfunnet.

Det er på tide med et systemskifte.

Seksualiteten er en kraft som er med oss fra før vi er født til vi dør, og den kan være en kilde til glede, nytelse, varige relasjoner og god livskvalitet. Det handler om vår egen helse og livsmestring, og det handler om hvordan vi som medborgere bidrar til utformingen av samfunnet. Vi må ta kraften tilbake! Vi må normalisere seksualiteten, rive taushetsmuren, oppdatere vår kunnskap, øve på å snakke om den, få et språk som vi er komfortable med og eier. Skolen kan ikke klare dette alene, men den kan være en viktig aktør gjennom et helhetlig utdanningsopplegg i 13 år.

Den pågående fagfornyelsen gir mulighet for å sette en helt ny standard. De tverrfaglige temaene «Folkehelse og livsmestring» og «Demokrati og medborgerskap» KAN potensielt bidra til taushetsmurens fall. Hvis man vil. Men det vil kreve en helhetlig og konsistent innsats, fra lærerutdanningen til lærerværelset, foreldremøtene og gjennom alle klassetrinn.

Det vil kreve at vi konfronterer de kreftene som tjener på å holde seksualiteten i kjellermørket, og at vi tør konfrontere både vår egen og andres usikkerhet, skam og redsel. Vi må snakke om den, lære, diskutere. Om sammenhengen mellom psykisk, fysisk og seksuell helse, intimitet, kjærlighet, relasjoner, tillit, verdighet og respekt. Seksualitet i sosial, kulturell, historisk eller personlig kontekst kan passes inn i alle fag.

Om vi kunne sikre all ungdom god, relevant kunnskap om positiv seksualitet fra kompetente voksne ville det ikke bare være forebyggende mot seksuell trakassering, overgrep, kjønnssykdommer, uønskede graviditeter, depresjon og mye mer – det kunne rett og slett gi bedre liv, mer glede, bedre relasjoner. For alle, men spesielt for sårbare grupper som man vet sliter ekstra, med f.eks. funksjonsnedsettelse, kjønnsidentitet eller skeiv legning.

Å normalisere seksualitet, kropp og nakenhet, bryte ned tabuer basert på uvitenhet og frykt og å normalisere det å snakke om seksualitet både for unge og voksne, er ikke gjort i en håndvending. Men om vi er modige, og tør sette ambisiøse, tydelige mål samt følger det opp i lærerutdanning og etterutdanning så er det mulig. Det finnes gode eksempler og andre vi kan lære av, bl.a. har UNESCO utviklet gode, evidensbaserte veiledere for en helhetlig

seksualitetsundervisning, og her hjemme er opplegget «Skeiv kunnskap» en god start på en kursendring.

Ønsker vi at den oppvoksende generasjon skal få et positivt forhold til sin egen kropp og seksualitet, og få det beste grunnlaget for å oppleve seksuell glede og skape dype, kjærlighetsfulle relasjoner? Da har vi sjansen til å stake ut en ny retning nå.

Kjersti Helgeland, kurs- og foredragsholder, Sustainable Passions, festivalsjef Nytfestivalen